

**MASTER OF LAWS
IN HET NOTARIAAT**

FACULTEIT RECHT & CRIMINOLOGIE
VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0653

© 2017 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDING MASTER OF LAWS IN HET NOTARIAAT VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL	4
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	4
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	4
SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE.....	4
WERKWIJZE VAN DE COMMISSIE	5
SAMENVATTEND OORDEEL VAN DE COMMISSIE.....	7
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET KADER OPLEIDINGSACCREDITATIE – VLAANDEREN 2015-2021.....	9
BIJLAGEN	19
BIJLAGE 1: PERSONALIA VAN DE LEDEN VAN DE VISITATIECOMMISSIE	21
BIJLAGE 2: BEZOEKPROGRAMMA	22
BIJLAGE 3: BESTUDEERDE MATERIALEN	24

Dit rapport is vastgesteld op 10 april 2017.

RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDING MASTER OF LAWS IN HET NOTARIAAT VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Dit rapport volgt het Kader Opleidingsaccreditatie – Vlaanderen 2015-2021 van de NVAO (d.d. 20 maart 2015).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Masteropleiding Master of Laws in het notariaat (master-na-master)

Naam van de opleiding:	Master of Laws in het notariaat
Graad van de opleiding:	Master
Specificatie:	of Laws
Kwalificatie:	Notariaat
Oriëntatie van de opleiding:	Master (master-na-master)
Titel houder diploma:	Master, geen bijkomende titel
Afstudeerrichtingen:	Geen
Onderwijstaal:	Nederlands
Opleidingstraject voor werkstudenten:	Geen
Studieomvang:	60 SP
Domeinspecifieke leerresultaten:	https://www.nvao.net/sites/default/files/documents/DLR%20Master%20of%20Laws%20in%20het%20notariaat.pdf
Vervaldatum accreditatie:	30/09/2017
Studiegebied:	Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen
ISCED – benaming van het studiegebied:	Business, administration and law – Law

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Vrije Universiteit Brussel Pleinlaan 2 B-1050 BRUSSEL
Status van de instelling:	Ambtshalve geregistreeerde instelling
Vestiging:	Brussel
Associatie:	Universitaire Associatie Brussel

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

De NVAO heeft op 17 februari 2017 ingestemd met de samenstelling van de commissie. De commissie die de masteropleiding Master of Laws in het notariaat beoordeelde bestond uit:

- Em. prof. dr. M. (Marc) baron Bossuyt, emeritus hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen en emeritus voorzitter van het Grondwettelijk Hof;
- Prof. dr. P. (Patrick) Humblet, gewoon hoogleraar Sociaal Recht, Universiteit Gent;
- F. (Filip) Van Volsem, Raadsheer in het Hof van Cassatie;
- Em. prof. dr. J. (Johan) Verstraete, emeritus hoogleraar Katholieke Universiteit Leuven;
- Ben Schaumont LLB, masterstudent Rechten, Universiteit Gent.

In eerste instantie zou de commissie zijn voorgezeten door em. prof. dr. F. (Françoise) Tulkens. Zij trok zich echter kort voor het locatiebezoek terug wegens gezondheidsredenen. Prof. Bossuyt was bereid het voorzitterschap op zich te nemen, waardoor het bezoek alsnog doorgang kon vinden.

De commissie werd ondersteund door dr. Marianne van der Weiden, die optrad als secretaris.

De personalia van de commissieleden zijn opgenomen in bijlage 1.

WERKWIJZE VAN DE COMMISSIE

Vorbereiding

QANU ontving het zelfevaluatie-rapport van de Master of Laws in het notariaat op 15 december 2016. De Vrije Universiteit Brussel (VUB) stuurde het rapport rechtstreeks aan de leden van de visitatiecommissie. Zij lazen het zelfevaluatie-rapport en formuleerden naar aanleiding ervan vragen en opmerkingen. De secretaris groepeerde de vragen en opmerkingen per onderwerp in een samengesteld document. Additionele vragen van de commissieleden werden aan de opleiding toegestuurd met het verzoek om deze nadere informatie tijdens het bezoek ter inzage te leggen.

Naast het zelfevaluatie-rapport ontvingen de commissieleden masterproeven ter bestudering. In samenspraak met de voorzitter van de commissie selecteerde de secretaris een steekproef van tien masterproeven. Hierbij is bewust gekozen voor masterproeven van studenten die de opleiding met of zonder stage volgden, uit verschillende beoordelingscategorieën (voldoende; ruim voldoende; goed) en verschillende academiejaren (2014-2015 en 2015-2016). Bij de masterproeven ontvingen de leden ook de beoordelingsformulieren die door de examinatoren waren ingevuld.

De commissie besteedde aandacht aan het beoordelen van het wetenschappelijk niveau van de masterproeven, de eisen die er door de opleiding aan worden gesteld en de zorgvuldigheid van de inhoudelijke beoordeling daarvan door de staf. In de masterproef dient de student immers aan te tonen over de vereiste kwalificaties te beschikken. De leden stuurden hun bevindingen voorafgaand aan het bezoek aan de secretaris, die er een overzicht van opstelde. Een overzicht van de bestudeerde scripties is opgenomen in bijlage 3.

Voorafgaand aan het visitatiebezoek stelde de secretaris een conceptprogramma op, dat in overleg met de visitatiecoördinator en de voorzitter van de commissie werd aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding. Op verzoek van QANU stelde de visitatiecoördinator representatieve gesprekspanels samen. De commissie ontving voorafgaand aan het bezoek een overzicht van de gesprekspartners en stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als bijlage 2 bij dit rapport. Voorafgaand aan het locatiebezoek werden zowel medewerkers als studenten op de hoogte gebracht van een spreekuur, waarin zij vertrouwelijk met de commissie konden spreken. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

Bezoek

Het bezoek aan de opleiding vond plaats op 1 en 2 maart 2017. Voorafgaand aan het bezoek hield de commissie op de avond van 28 februari en aan het begin van de dag op 1 maart een voorbereidend overleg. Tijdens deze vergaderingen besprak de commissie het te hanteren beoordelingskader en werden de eerste indrukken uitgewisseld. Verder werden op grond van de inhoudelijke expertise van de commissieleden afspraken gemaakt over de taakverdeling en noteerde de commissie welke vragen ze in de verschillende gesprekken wilde stellen.

Tijdens het bezoek sprak de commissie met (een representatieve vertegenwoordiging van) het management, studenten, docenten, alumni en werkveld, opleidingsraad, examencommissie en ombuds. De commissie nam ook kennis van het materiaal dat ter inzage lag. Een overzicht van deze materialen is opgenomen in bijlage 3. De commissie heeft een deel van de laatste dag van het bezoek gebruikt om de mondelinge rapportage van de voorzitter voor te bereiden en te discussiëren over de beoordeling van de opleiding. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter de algemene waarnemingen en indrukken van de commissie over de opleiding Master of Laws in het notariaat.

Rapportage

De secretaris heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Dit conceptrapport is voorgelegd aan de leden van de commissie en op basis van hun feedback aangepast. Na vaststelling is het conceptrapport vervolgens naar de instelling gestuurd voor een controle op feitelijke onjuistheden. De opmerkingen van de opleiding zijn besproken met de voorzitter van de commissie, waarna de secretaris het definitieve rapport opmaakte en voor een laatste ronde van commentaar rondstuurde aan de commissie ter vaststelling.

Beslisregels

In overeenstemming met het Kader Opleidingsaccreditatie – Vlaanderen 2015-2021 van de NVAO heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

Betekent dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs.

Voldoende

De opleiding voldoet voor deze standaard aan de basiskwaliteit want zij vertoont een acceptabel niveau over de hele breedte van de onderliggende criteria.

Onvoldoende

De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN DE COMMISSIE

Standaard 1. Beoogd eindniveau

Het beoogde eindniveau van de masteropleiding Master of Laws in het notariaat aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) is gespecificeerd in opleidings specifieke leerresultaten, die aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten. Deze zijn interuniversitair vastgesteld en door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) in 2014 gevalideerd.

Zowel uit de documentatie als uit de gesprekken is de commissie gebleken dat de notariaatsopleiding van de VUB een eigen profiel heeft. Ze leidt studenten op tot academici met een kritische houding geënt op de principes van het vrij onderzoek, met engagement voor een duurzame maatschappij. Ze wil studenten opleiden tot wereldburgers die goed voorbereid zijn op hun professionele loopbaan en het belang inzien van een leven lang leren. De commissie is van oordeel dat er door de intensieve contacten goede afstemming is met het werkveld en dat door de aansluiting bij de domeinspecifieke leerresultaten gewaarborgd is dat het eindniveau aansluit bij nationale en internationale eisen. Om dit blijvend te garanderen steunt de commissie de plannen van de opleiding om een benchmark en werkveldbevraging uit te voeren. De commissie concludeert dat het beoogde eindniveau van de opleiding voldoet aan de eisen.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De commissie is van oordeel dat de opbouw van het programma logisch is en dat het alles omvat wat van belang is voor de notariële praktijk. Het studiemateriaal is up-to-date en bevat goede uitwerkingen, met voorbeelden en duidelijke uitleg. Het programma heeft een aantal opvallend sterke punten, zoals het opleidingsonderdeel 'Vereffening en verdeling', een sterke verwevenheid met de praktijk en veel aandacht voor intergewestelijke aspecten en meertaligheid. De werkvormen zijn gevarieerd en stimuleren de interactiviteit. Studenten waarderen de optie van een studiestage als nuttige voorbereiding op de beroepspraktijk. De wijze waarop rekening wordt gehouden met werkende studenten, bijvoorbeeld bij de planning van colleges (bundeling van de lessen op maandag, vrijdag en zaterdag) en door het beschikbaar stellen van lesopnames, verdient vermelding. De commissie vindt het positief dat de opleiding studenten in staat stelt het studieprogramma te spreiden over drie jaar. Niet alle studenten volgden de opleiding om het diploma te behalen. De opleiding is erin geslaagd deze groep op andere manieren van dienst te zijn, door het aanbieden van de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP) en de verkoop van cursusmateriaal.

De staf is deskundig, dynamisch en gemotiveerd en vormt een hecht team. Uit het personeelsoverzicht in het zelfevaluatierapport blijkt dat het onderwijzend personeel zowel academisch-wetenschappelijk als praktisch over de vereiste deskundigheid beschikt. Alle ZAP-leden zijn gedoctoreerd. Naast de ZAP-leden, is er ook één gastprofessor duurzaam verbonden aan de opleiding. Alle professoren publiceren in toonaangevende tijdschriften en de meerderheid van de leden van het onderwijsteam heeft ervaring als notaris, advocaat, notarieel jurist, bedrijfsjurist of stagiair-gerechtsdeurwaarder. Uit het schema is ook een grote didactische deskundigheid af te leiden, die door begeleiding en activiteiten inzake onderwijsprofessionalisering nog wordt versterkt. Daarnaast kan de opleiding een beroep doen op onbezoldigde medewerkers die vanuit de beroepspraktijk aan het studieprogramma bijdragen. De commissie vindt de systematische aandacht voor onderwijsprofessionalisering en innovatieve en activerende onderwijsmethoden een sterk punt.

De commissie is positief over de diverse voorzieningen: informatievoorziening, studiebegeleiding en lesopnames. Ook de bibliotheek voldoet aan de eisen voor een masteropleiding.

Samenvattend concludeert de commissie dat de onderwijsleeromgeving de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te realiseren. In de leeromgeving komen de specifieke kenmerken van de opleiding goed tot hun recht.

Standaard 3. Gerealiseerd eindniveau

Uit de voorgelegde documenten en de gesprekken is de commissie gebleken dat de opleiding sinds ongeveer anderhalf jaar ernstige inspanningen heeft ondernomen om het formele beoordelings- en toetsingssysteem aanzienlijk te versterken. Het toetsbeleid is gebaseerd op vijf principes, de vijf c's: (1) een congruent didactisch ontwerp, (2) een combinatie van toetsvormen, (3) duidelijke communicatie naar de studenten, (4) valide en betrouwbare constructie, en (5) rekening houden met contextfactoren. Deze principes zijn uitgewerkt in vaste procedures. De staf hanteert de opleidingsmatrix om de aansluiting tussen leerdoelen en toetsvormen te bewaken. Docenten

hebben zich geoefend in het opstellen van toetsmatrijzen en antwoord- en beoordelingsmodellen, en voor stage en masterproef zijn uniforme beoordelingsformulieren opgesteld. De opleidingsraad vervult een sleutelrol bij de uitwerking van het toetsbeleid en de voorzitter bewaakt dit systematisch. Aan de hand van de opleidingsonderdeelfiches wordt regelmatig gecontroleerd of de toetsing aan de vastgestelde criteria voldoet en zo nodig wordt ze aangevuld en aangepast. Studenten worden goed geïnformeerd over de toetsing van de opleidingsonderdelen en er zijn voldoende mogelijkheden voor inzage en feedback. Door deze maatregelen is het toetsstelsel transparant, valide en betrouwbaar. De examencommissie functioneert naar behoren.

De opleiding toont aan dat het beoogde eindniveau gerealiseerd wordt. De commissie heeft een representatieve selectie van tien masterproeven en bijbehorende beoordelingen bestudeerd. De commissie kan zich vinden in de beoordelingen die door de opleiding gegeven zijn. Ook uit het gesprek met de alumni en het werkveld blijkt dat de afgestudeerden aan het beoogde eindniveau voldoen. De punten waarop de opleiding zich wil profileren, zoals mondigheid, praktijkgerichtheid en brede taalvaardigheid, blijken in de praktijk goed tot hun recht te komen. De opleiding onderhoudt de contacten met alumni op verschillende manieren.

De commissie beoordeelt de Standaarden uit het Kader Opleidingsaccreditatie als volgt:

Masteropleiding Master of Laws in het notariaat

Standaard 1: Generieke kwaliteitswaarborg: beoogd eindniveau	voldoende
Standaard 2: Generieke kwaliteitswaarborg: onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Generieke kwaliteitswaarborg: gerealiseerd eindniveau	voldoende
Eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle commissieleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 10 april 2017

Em. prof. dr. M. (Marc) baron Bossuyt,
voorzitter

Dr. M.J.H. (Marianne) van der Weiden,
secretaris

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET KADER OPLEIDINGSACCREDITATIE – VLAANDEREN 2015-2021

Standaard 1: Generieke kwaliteitswaarborg: beoogd eindniveau

Het beoogde eindniveau van de opleiding wordt bepaald aan de hand van de wijze waarop de niveaudecriptoren zijn vertaald in opleidingsspecifieke leerresultaten die voldoen aan de internationale eisen met betrekking tot de inhoud, het niveau en de oriëntatie

Criteria:

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen voor niveau en oriëntatie (bachelor of master; professioneel of academisch gericht) binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en, indien beschikbaar, de relevante domeinspecifieke leerresultaten. Ze sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Oordeel:

De visitatiecommissie geeft een gewogen en gemotiveerd oordeel "voldoende" of "onvoldoende".

Bevindingen

Het beoogde eindniveau van de masteropleiding Master of Laws in het notariaat is gespecificeerd in opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie heeft kennisgenomen van deze leerresultaten in het zelfevaluatie rapport. Ze zijn geformuleerd op grond van de domeinspecifieke leerresultaten voor het notariaat en de eisen van het vakgebied en het werkveld. De domeinspecifieke leerresultaten zijn interuniversitair tot stand gekomen, afgestemd op de Vlaamse kwalificatiestructuur en gevalideerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) in 2014. De overeenstemming tussen de opleidingsspecifieke en de domeinspecifieke leerresultaten is schematisch weergegeven in de opleidingsmatrix. Daaruit blijkt dat alle domeinspecifieke leerresultaten terug te zien zijn in de opleidingsspecifieke leerresultaten. De afstemming met het vakgebied en het werkveld komt tot stand door de frequente formele en informele contacten tussen de opleiding en het werkveld. De ruime vertegenwoordiging in de opleidingsraad van personen die actief zijn in de beroepspraktijk zorgt ervoor dat bij het vaststellen van de beoogde leerresultaten rekening wordt gehouden met de visie, verwachtingen en input van het werkveld. Ook door het grote aantal werkende studenten vindt voortdurend uitwisseling plaats tussen opleiding en werkveld. Aanvullend is de opleiding van plan een werkveldbevraging te organiseren om de band met de beroepspraktijk te bestendigen.

Het doel is studenten op te leiden die met een open geest en vrij van vooroordelen een mening leren vormen en verdedigen, zelf notariële clausules en aktes kunnen redigeren zonder automatisch terug te grijpen naar bestaande modellen en zich bewust zijn van de maatschappelijke en individuele impact van hun functie. Mede vanwege de ligging van de campus in Brussel profileert de opleiding zich ten opzichte van de andere notariaatsopleidingen in Vlaanderen door de aandacht voor intergewestelijke aspecten van het notariaat en Franse taalvaardigheid. Uit het gesprek met de alumni en werkveldvertegenwoordigers blijkt dat deze aspecten zeer gewaardeerd worden. Het belang dat de opleiding hecht aan een leven lang leren komt tot uiting in de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP) en de nauwe banden die ze onderhoudt met alumni, en daarnaast in het bijzonder in de speciale faciliteiten die ze biedt aan werkende studenten. De opleiding plant een benchmarkoefening, zodat ze op de hoogte blijft van haar positionering ten opzichte van de andere Vlaamse notariaatsopleidingen.

Overwegingen

De commissie is op grond van de documentatie en de gesprekken van oordeel dat de beoogde leerresultaten beantwoorden aan nationale en internationale eisen. De commissie vindt het positief dat de opleiding een eigen profiel heeft gekozen, waarmee ze onder andere inspeelt op de Brusselse context. De commissie is van oordeel dat er door de intensieve contacten goede afstemming is met het werkveld en dat door de aansluiting bij de domeinspecifieke leerresultaten gewaarborgd is dat het eindniveau aansluit bij nationale en internationale eisen. Om dit blijvend te garanderen steunt de commissie de plannen van de opleiding om een benchmark en werkveldbevraging uit te voeren. De commissie concludeert dat het beoogde eindniveau van de masteropleiding Master of Laws in het notariaat voldoet aan de eisen.

Conclusie

Masteropleiding Master of Laws in het notariaat: de commissie beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Generieke kwaliteitswaarborg: onderwijsleeromgeving

De onderwijsleeromgeving maakt het voor de studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Criteria:

De inhoud en de vormgeving van het programma, met inbegrip van de opleidingsspecifieke onderwijs- en leervormen, het ingezette personeel en de voorzieningen stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. Programma, docenten en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Oordeel:

De visitatiecommissie geeft een gewogen en gemotiveerd oordeel "voldoende" of "onvoldoende".

Bevindingen

Inhoud en vormgeving van het programma

Het programma van de masteropleiding Master of Laws in het notariaat bestaat uit tien opleidingsonderdelen, waaronder de masterproef, en telt in totaal 60 studiepunten (SP). Alle studenten volgen de verplichte opleidingsonderdelen 'Notarieel vermogensrecht', 'Vereffening en verdeling', 'Notarieel vennootschapsrecht', 'Inrichting van het notariaat', 'Notarieel familierecht', 'Registratie- en successierechten', 'Notarieel executierecht', 'Notarieel internationaal privaatrecht' en 'Notariële deontologie'. De masterproef vormt het sluitstuk van de opleiding, kan met of zonder stage worden uitgevoerd en omvat 15 SP. Enige differentiatie in de opleiding is mogelijk door de onderwerpkeuze in de masterproef. De commissie is van oordeel dat het programma de noodzakelijke inhoud biedt en logisch is opgebouwd. De commissie heeft het studiemateriaal van een aantal cursussen nader bekeken en stelt vast dat het materiaal heel goede uitwerkingen bevat, met voorbeelden en duidelijke uitleg.

Het studieprogramma is in beginsel eenjarig, maar om een haalbare spreiding mogelijk te maken, vooral voor werkende studenten, heeft de opleiding vijf modeltrajecten ontwikkeld, van één, anderhalf, twee, tweeënhalf en drie jaar. Daarbij is de logische opbouw van het programma zo goed mogelijk bewaakt. De inhoud van de opleidingsonderdelen wordt regelmatig geactualiseerd. Als uit studentenevaluaties blijkt dat het aantal SP niet in overeenstemming is met de reële studiebelasting, past de opleiding dit aan. Zo hebben sommige onderdelen in 2014-2015 een groter gewicht in SP gekregen, terwijl andere lichter geworden zijn.

De commissie is bijzonder te spreken over het opleidingsonderdeel 'Vereffening en verdeling'. Aan dit opleidingsonderdeel wordt terecht zeer veel belang gehecht. Hier kan de toekomstige notaris of notariële medewerker niet alleen de juridische kennis ten volle benutten maar wordt ook voluit een beroep gedaan op menselijke eigenschappen als empathie, luisterbereidheid, bemiddeling, conflictvoorkoming, conflictbeheersing, anticiperen op nakende problemen, het zich eigen maken van de houding van onpartijdigheid en het voldoen aan de informatieplicht. Bovendien krijgen de studenten de gelegenheid om zich computerprogramma's eigen te maken die het cijfermatig uitwerken en herwerken van de verdeling uitgebreid belichten. Een ander belangrijk pluspunt in de opleiding is volgens de commissie de combinatie van familiaal vermogensrecht met sociaal recht. Te weinig notarissen zijn zich op dit ogenblik bewust van de gevolgen van bepaalde keuzes, zoals de sociaalrechtelijke gevolgen van een huwelijk, samenwoning of echtscheiding, en de gevolgen van een schenking aan een kind met een beperking in verband met zijn of haar uitkering(en) enzovoort. Het zou overigens goed zijn hier ook het fiscaal aspect aan bod te laten komen: de fiscale gevolgen van een verzorgingsovereenkomst met een ouder, van een huwelijk, samenwoning, conventionele onderhoudsbijdrage enzovoort.

De commissie noteert met instemming dat de vaardigheden die van belang zijn voor de notariële praktijk, geïntegreerd zijn in verschillende opleidingsonderdelen in plaats van in een afzonderlijk onderdeel. Dit zorgt voor een betere afstemming tussen theorie en praktijk. Op vergelijkbare wijze zijn fiscale en deontologische aspecten transversaal in het opleidingsprogramma verwerkt. De opleidingsraad heeft het voornemen de fiscale dimensie nog meer in alle opleidingsonderdelen aan bod te laten komen en zal dit verder opvolgen. De commissie ondersteunt dit voornemen.

Vanwege haar locatie in Brussel besteedt de opleiding ruime aandacht aan de notariële regelgeving in de drie gewesten, de internationale en Europese aspecten van de notariële rechtsdomeinen en aan brede taalvaardigheid. Naast de focus op een goede beheersing van het academisch Nederlands, stimuleert de opleiding meertaligheid. Om hun kennis van het juridisch Frans te verbeteren kunnen studenten twee opleidingsonderdelen ('Notarieel internationaal privaatrecht' en 'Inrichting van het notariaat') inruilen voor de overeenkomstige opleidingsonderdelen aan de Université Libre de Bruxelles (ULB). Daarnaast komen de studenten in aanraking met Franstalige en Engelstalige juridische teksten en analyseren ze de Waalse en Brusselse gewestelijke normen. Tot slot kunnen ze een studiestage volgen in een Franstalig of tweetalig notariskantoor. De commissie vindt dit een sterk punt van de opleiding.

Werkvormen

De koppeling tussen opleidingsspecifieke leerresultaten en de werkvormen is weergegeven in de opleidingsmatrix. Het onderwijs krijgt hoofdzakelijk vorm in hoorcolleges. Deze worden georganiseerd op maandag en vrijdag, zodat studenten de opleiding kunnen combineren met een studiestage of professionele verplichtingen. De hoorcolleges krijgen een interactief karakter door de vraag-antwoord-methode en het presenteren van praktijkgevallen waarop studenten gevraagd wordt kritisch te reflecteren. Het aanleren van praktijkvaardigheden is in de hoorcolleges geïntegreerd doordat studenten wegwijs worden gemaakt in het bronnenmateriaal, casusmethodiek aanleren en notariële clausules en akten opstellen en analyseren.

Alleen voor het opleidingsonderdeel 'Vereffening en verdeling' zijn er vijf werkcolleges. Deze vinden plaats op zaterdag, zodat ook beroepsactieve studenten kunnen deelnemen. Hier leren studenten in kleine groepen, begeleid door personen met praktijkervaring, via een Excelprogramma hoe ze de theorie uit het hoorcollege kunnen toepassen op realistische cases.

In het onderdeel 'Inrichting van het notariaat' wordt een verplichte excursie georganiseerd naar het Notarishuis te Brussel.

De opleiding stimuleert het gebruik van innovatieve en activerende werkvormen. Naast bovenvermelde aspecten zijn goede voorbeelden het gebruik van digitale lesopnames die studenten, synchroon met de eventuele powerpointpresentatie, kunnen (her)bekijken, en het gebruik van laptops en tablets als digitale wetboeken. Een aantal leden van het onderwijsteam heeft onderwijsprofessionaliseringssessies gevolgd die focussen op activerende en innoverende onderwijsmethoden. De opleidingsraad heeft besloten een brainstorming te organiseren voor het onderwijsteam om te reflecteren op de verdere integratie van deze onderwijsmethoden in de opleiding.

In de masterproef werken de studenten een eigen onderzoeksproject uit. De uitkomsten daarvan moeten ze weergeven in een schriftelijk verslag en in voorkomende gevallen mondeling presenteren en verdedigen. Studenten kunnen hierbij kiezen voor een masterproef met of zonder studiestage. De studiestage omvat veertig dagen en wordt doorlopen op een notariskantoor naar keuze. Studenten houden een logboek bij dat als basis dient voor het stageverslag. De masterproef van studenten met een studiestage omvat het stageverslag en de bespreking van één casus (tot en met academiejaar 2015-2016 ging het om twee thema's). Bij studenten zonder studiestage gaat het om drie onderdelen: een notarieel dossier, een kritische noot en een rechtsgeleerde bijdrage (zie verder standaard 3). Driekwart van de studenten kiest voor de studiestage en beschouwt dit als een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt. De opleiding stelt de stage niet verplicht omdat veel studenten dit niet kunnen combineren met hun beroepsactiviteit. De commissie is van oordeel dat de keuze van werkvormen door de opleiding heen weloverwogen is, gericht op het behalen van de beoogde leerresultaten en rekening houdend met de situatie van verschillende groepen studenten.

Instroom, doorstroom en rendement

Tot de opleiding notariaat worden studenten toegelaten die het diploma van Master of Laws in de rechten of een equivalent (buitenlands) diploma hebben behaald. Studenten die bijna klaar zijn met hun masteropleiding rechten (in beginsel maximaal nog 20 SP te behalen) kunnen zich al inschrijven voor de opleiding Master of Laws in het notariaat. Het aantal instromende studenten is de laatste tien jaar sterk gegroeid, van ongeveer 45 in de periode 2005-2010 tot ongeveer 130 in 2013-2014 en 2014-2015. In 2015-2016 hadden zich 93 studenten ingeschreven. Steeds meer studenten hebben hun vooropleiding aan een andere universiteit dan de VUB gevolgd. Op de onthaalmomenten voor studenten vraagt de opleiding aan welke universiteit studenten hun vooropleiding hebben genoten en waarom ze voor de VUB hebben gekozen. Hieruit blijkt dat

studenten speciaal voor de VUB kiezen vanwege de reputatie van de opleiding en het onderwijsteam, de centrale ligging van Brussel en de mogelijkheden voor werkende studenten. Om de behandeling van vrijstellingsaanvragen te uniformiseren heeft de opleiding een precedentenlijst opgesteld, met een overzicht van alle opleidingsonderdelen die aan andere universiteiten worden aangeboden en die al dan niet kunnen leiden tot vrijstelling.

Het aandeel werkende studenten bedraagt momenteel meer dan dertig procent. Het aantrekken van werkende studenten en studenten van vreemde origine (met mogelijk bijhorend taalprobleem) acht de commissie een bijzondere verdienste van de opleiding, aangezien ze hiermee een bijdrage levert aan de democratisering van het hoger onderwijs en het notariaatsambt. Hierdoor ligt het algemeen studierendement (69,7 %) wel lager dan in de andere notariaatsopleidingen in Vlaanderen (82,7 %). Veel werkende studenten onderschatten aan het begin de zwaarte van het combineren van werk, gezin en studie. Door gerichte voorlichting en intensieve studietrajectbegeleiding probeert de opleiding het rendement te verbeteren. Zo bestaat de mogelijkheid om het in beginsel éénjarige studietraject te spreiden over meerdere academiejaren volgens vijf door de opleiding ontwikkelde modeltrajecten (zie hierboven). Bij het studie- en examenrooster wordt rekening gehouden met beroepsactieve studenten. Het studiesucces wordt ook negatief beïnvloed doordat een aantal studenten wel geïnteresseerd is in de inhoud van de opleiding, maar niet ambieert het diploma te behalen. Om deze studenten een alternatief te bieden dat niet drukt op het studierendement, verwijst de opleiding hen naar de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP) en wordt het cursusmateriaal in een boekenreeks uitgegeven. De commissie waardeert de diverse inspanningen van de opleiding ten aanzien van studiesucces.

Internationalisering

De notariële ambtsuitoefening is sterk nationaal gericht. Een zwaar accent op internationale invulling ligt daarom volgens de commissie niet voor de hand. Niettemin is de opleiding zich bewust van de toenemende Europese en internationale invloeden in nationale dossiers en het belang van meertaligheid in dit verband. Hier wordt aandacht aan besteed in de opleidingsonderdelen 'Notarieel internationaal privaatrecht', 'Inrichting van het notariaat' en 'Notarieel vennootschapsrecht'. De meertalige elementen in het programma en de mogelijkheid om opleidingsonderdelen uit te wisselen met de ULB zijn hierboven al genoemd. Van de uitwisseling met de ULB wordt slechts beperkt gebruik gemaakt. De opleiding is van plan voor een nog betere afstemming met de ULB te zorgen en daarnaast aanvullende mogelijkheden te onderzoeken, zoals het opnemen van Engelstalige onderdelen uit de Master of Laws in de rechten, een stage in een internationale of Europese notariële instelling of een buitenlands notariskantoor, of het organiseren van gastcolleges in het Frans, bijvoorbeeld over de Brusselse of Waalse regelgeving. Dit zijn naar het oordeel van de commissie nuttige opties.

Personeel

Het personeel van de Master of Laws in het notariaat bestaat uit zelfstandig academisch personeel (ZAP), een gastprofessor en overig academisch personeel (OAP). Het professorenkorps omvat zes personen die samen goed zijn voor 2,65 VTE en van wie vier leden ook in de opleidingen rechten doceren. In totaal omvat het professorenkorps voor notariaat 1,26 VTE. Het OAP bestaat uit vier assistenten, van wie één voltijds aan de VUB verbonden is; drie assistenten zijn deeltijds aan de VUB verbonden. Alle vier worden zij ingeschakeld binnen zowel de opleiding rechten als de opleiding notariaat. Daarnaast heeft de opleiding het onderwijsteam uitgebreid met elf extra medewerkers, tien via de aanstelling als onbezoldigd academisch medewerker en een als fellow. De onbezoldigde medewerkers geven gastcolleges, worden deels ingezet bij de werkcolleges 'Vereffening en verdeling' en treden regelmatig op als commissaris voor de beoordeling van masterproeven. Tot slot verleent een aantal externen een bijdrage aan de opleiding, als stagemeeester of commissaris van masterproeven. Het huidige onderwijsteam is naar het oordeel van de commissie jong, bekwaam en enthousiast en heeft het vertrek, kort na elkaar, van twee belangrijke professoren goed weten op te vangen.

De master-na-masteropleidingen notariaat zijn onontbeerlijk om voor het geregistreerde beroep van notaris in aanmerking te komen. De opleidingen worden niet van overheidswege gesubsidieerd. De commissie vindt dit onbegrijpelijk en onverantwoord, temeer daar het om de enige studierichting gaat die toelaat het diploma te verwerven dat onontbeerlijk is voor de benoeming tot het wettelijk beroep van notaris, en hoopt dat de notariaatsopleidingen er in slagen gezamenlijk deze beslissing te laten herroepen. De wijze waarop de opleiding aan de VUB de beperktheid van de financiering heeft weten op te vangen, bijvoorbeeld door de inrichting van het fonds Casman & Michielsens, is prijzenswaardig. Hierdoor kan de opleiding (onkosten)vergoedingen

betalen aan de onbezoldigde medewerkers, maar de vraag is wel of dit op lange termijn houdbaar is.

Uit het personeelsoverzicht in het zelfevaluatie-rapport blijkt dat het onderwijzend personeel zowel academisch-wetenschappelijk als praktisch over de vereiste deskundigheid beschikt. Alle ZAP-leden zijn gedoctoreerd. Naast de ZAP-leden, is er ook één gastprofessor duurzaam verbonden aan de opleiding. Alle professoren publiceren in toonaangevende tijdschriften en de meerderheid van de leden van het onderwijsteam heeft ervaring als notaris, advocaat, notarieel jurist, bedrijfsjurist of stagiair-gerechtsdeurwaarder.

Uit het schema is ook een grote didactische deskundigheid af te leiden, die door begeleiding en activiteiten inzake onderwijsprofessionalisering nog wordt versterkt. Het zelfevaluatie-rapport vermeldt meerdere initiatieven op dat vlak. Verschillende docenten hebben gebruik gemaakt van de sessies die centraal door het departement Onderwijs- en Studentenbeleid worden georganiseerd, en de assistenten hebben de eendaagse cursus basisdidactiek gevolgd. De onderwijsprofessionaliseringsdagen van de opleiding rechten worden bijgewoond en daarnaast heeft de opleiding notariaat een aantal eigen initiatieven ontwikkeld. In 2016 organiseerde de opleiding voorafgaand aan vergaderingen van de opleidingsraad workshops over didactische principes inzake het opstellen van opleidingsonderdeelfiches, basisprincipes van een kwaliteitsvolle evaluatie, toetsmatrizen, antwoord- en beoordelingsmodellen. Dit traject zal in 2017 worden voortgezet. De voorzitter van de opleidingsraad monitort actief de inspanningen van de verschillende teamleden inzake onderwijsprofessionalisering en houdt de intern en extern bijgewoonde sessies bij in een overzichtsdokument. Specifiek voor de werkcolleges 'Vereffening en verdeling' is een draaiboek opgesteld met inhoudelijke en didactische aspecten en vormen nieuwe onervaren medewerkers in het eerste jaar van hun aanstelling een duo met een ervaren medewerker.

Op basis van de gesprekken met de studenten en docenten stelt de commissie vast dat het onderwijsteam sterk gemotiveerd en goed voorbereid is en dat er duidelijk sprake is van teamgeest. De staf is bereid de extra inzet te plegen die vereist is door de toestroom van werkende studenten (individuele begeleiding, digitale lesopnames, flexibel collegerooster en examenrooster). De studenten zijn zeer positief over de aanspreekbaarheid van de docenten.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

De opleiding hecht veel waarde aan een goede informatievoorziening aan studenten. De opleiding presenteert zich op de infodagen van de VUB, organiseert aan het begin van het academiejaar een onthaalmoment, beschikt over een eigen website met een breed scala aan onderwerpen, benut het online leerplatform PointCarré en is een Facebookgroep gestart voor studenten en alumni. De leden van het onderwijsteam zijn aanspreekbaar en beschikbaar, zowel tijdens de colleges als via e-mail. De studenten bevestigden in het gesprek met de commissie dat hun vragen altijd binnen 48 uur worden beantwoord, wat ze zeer waarderen.

De studie(traject)begeleiding is beschikbaar voor studenten die extra ondersteuning nodig hebben en monitort ook actief de studievoortgang van de studenten. Studenten met een laag rendement worden uitgenodigd om te bespreken hoe zij hun opleiding het beste kunnen vervolgen.

De digitale lesopnames bieden een belangrijke bijdrage aan de flexibiliteit van de opleiding, wat vooral voor werkende studenten belangrijk is. Nog niet alle colleges zijn opgenomen, omdat de lokalen met de daarvoor vereiste apparatuur niet altijd beschikbaar zijn. De opleiding heeft ervoor gekozen te beginnen met het opnemen van de lessen waarvoor het schriftelijke cursusmateriaal minder compleet is. Het uitgangspunt is namelijk dat een student altijd in staat gesteld moet worden zich op een examen voor te bereiden zonder dat het noodzakelijk is de colleges fysiek bij te wonen. De commissie vindt dit een terechte overweging, maar adviseert om in voorkomende gevallen te volstaan met geluidsopnames. Daarvoor zijn minder faciliteiten nodig.

De bibliotheek is voor notariaatstudenten een belangrijke voorziening. Studenten kunnen de centrale bibliotheek gebruiken en ook andere Brusselse bibliotheken kunnen worden geraadpleegd. Volgens het zelfevaluatie-rapport beschikt de opleiding naast de centrale collectie over een eigen bibliotheekcollectie van boeken en tijdschriften die relevant zijn voor het notariaat. Deze collectie bevindt zich in de kantoren van de leden van het onderwijsteam en is vrij consulteerbaar door deze leden. De opleiding investeert maandelijks in de update van deze collectie via de middelen van het fonds Casman & Michielsens. De studenten kunnen op eenvoudig verzoek toegang krijgen tot de werken uit deze collectie. Op voorhand had de commissie enige reserves bij de toegankelijkheid van de juridische bibliotheek en vroeg ze zich af of de studenten effectief voldoende toegang

hebben tot een voldoende omvangrijk bronnenmateriaal. Op basis van een bezichtiging van de bibliotheek tijdens het bezoek stelt de commissie vast dat de bibliotheek behoorlijk is en de studenten in staat stelt hun masterproef te schrijven.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opbouw van het programma logisch is en dat het alles omvat wat van belang is voor de notariële praktijk. Het programma bevat een aantal opvallend sterke punten, zoals het opleidingsonderdeel 'Vereffening en verdeling', een sterke verwevenheid met de praktijk en veel aandacht voor intergewestelijke aspecten en meertaligheid. Ook de wijze waarop rekening wordt gehouden met werkende studenten verdient vermelding. Studenten waarderen de optie van een studiestage als nuttige voorbereiding op de beroepspraktijk. De commissie vindt het positief dat de opleiding studenten in staat stelt het studieprogramma te spreiden over drie jaar. Niet alle studenten volgden de opleiding om het diploma te behalen. De opleiding is erin geslaagd deze groep op andere manieren van dienst te zijn, door het aanbieden van de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP) en de verkoop van cursusmateriaal. Daardoor is het studiesucces vergroot.

Het onderwijsteam is deskundig, dynamisch en gemotiveerd. De opleiding heeft de budgettaire beperkingen creatief het hoofd geboden, onder andere door de instelling van het fonds Casman & Michielsens en door financiële bijdragen te vragen voor de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP) en cursusmateriaal. De systematische aandacht voor onderwijsprofessionalisering en innovatieve en activerende onderwijsmethoden is een sterk punt.

De commissie is positief over de diverse voorzieningen: informatievoorziening, studiebegeleiding en lesopnames. Ook de bibliotheek voldoet aan de eisen voor een masteropleiding.

Samenvattend concludeert de commissie dat de inhoud en vormgeving van het programma, het ingezette personeel en de voorzieningen een passende onderwijsleeromgeving vormen die de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te realiseren. In de leeromgeving komen de profilerende kenmerken van de opleiding goed tot hun recht. De studenten leren in de interactieve hoorcolleges kritisch te reflecteren. Ze worden wegwijs gemaakt in het bronnenmateriaal en leren een degelijke casusmethodiek, waardoor ze leren zelfstandig notariële clausules en akten op te stellen en te analyseren.

Conclusie

Masteropleiding Master of Laws in het notariaat: de commissie beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Standaard 3: Generieke kwaliteitswaarborg: gerealiseerd eindniveau

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering en toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Criteria:

Het gerealiseerd niveau blijkt enerzijds uit de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling, en anderzijds uit de resultaten van de toetsing en de examinering van de studenten, en de mate van inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt of doorstroom naar een vervolgopleiding.

Oordeel:

De visitatiecommissie geeft een gewogen en gemotiveerd oordeel "voldoende" of "onvoldoende".

Bevindingen

Toetsbeleid

De commissie heeft aan de hand van de gesprekken met docenten, opleidingsraad en studenten kunnen vaststellen dat de ontwikkeling van een geformaliseerd toetsbeleid sinds 2015 serieus ter hand is genomen. De opleiding beschouwt het beoordelings- en toetsingsproces als een essentieel onderdeel van het onderwijsleerproces: het geeft inzicht in het leerproces van de student (formatieve toetsing) en biedt de mogelijkheid na te gaan of de studenten de beoogde leerresultaten hebben bereikt (summatieve toetsing). In het zelfevaluatierapport staat beschreven dat het opleidings specifieke toetsbeleid is ingebed in de VUB-visie op toetsing. Om dat kwaliteitsvol vorm te geven hanteert men vijf principes, de vijf c's: (1) een congruent didactisch ontwerp, (2)

een combinatie van toetsvormen, (3) duidelijke communicatie naar de studenten, (4) valide en betrouwbare constructie, en (5) rekening houden met contextfactoren.

Congruentie wordt bereikt doordat de gebruikte toetsvormen aansluiten bij de verschillende leerdoelen. Voor vrijwel alle opleidingsonderdelen bestaat de toetsing uit een mondeling dan wel schriftelijk examen. Beide vormen komen ongeveer even vaak voor. Voor het opleidingsonderdeel 'Vereffening en verdeling' voeren de studenten een simulatie uit in de computerklas. Als sluitstuk van de opleiding voeren de studenten de masterproef uit, met of zonder studiestage. Voor degenen die voor de studiestage hebben gekozen, bestaat de masterproef sinds academiejaar 2016-2017 uit twee delen: het stageverslag en een casus. Eerder moesten studenten naast het stageverslag twee casussen behandelen, maar dit bleek in vergelijking met de studenten zonder studiestage onevenredig zwaar. Voor studenten zonder studiestage bestaat het schriftelijke gedeelte van de masterproef uit drie delen: de analyse van een notarieel dossier die wordt vertaald in juridisch advies, een kritische noot bij een gerechtelijke uitspraak en een doctrinaire bijdrage, waarna de masterproef mondeling moet worden verdedigd. Studenten met een studiestage oefenen hun mondelinge en communicatieve vaardigheden tijdens hun stage, de anderen moeten hun vaardigheden laten zien tijdens de mondelinge verdediging. Op deze wijze bewaakt de opleiding de gelijkwaardige behandeling van de studenten, ongeacht of zij voor de studiestage kiezen of niet. Overigens kunnen studenten met studiestage om een mondelinge verdediging vragen. De commissie vindt dit een passende aanpak en meent dat deze mogelijkheid nog kan worden uitgebreid in de zin dat ook de begeleidende docent om een mondelinge verdediging zou moeten kunnen vragen. Op die manier kan de docent toetsen of de student zich de materie daadwerkelijk heeft eigen gemaakt.

Om de juiste combinatie van toetsvormen te bewaken bespreekt de opleidingsraad regelmatig aan de hand van de opleidingsmatrix of de verhouding tussen schriftelijke en mondelinge vaardigheden juist is: studenten worden immers voorbereid op een beroepspraktijk waar beide noodzakelijk zijn. Ook de combinatie van formatieve en summatieve toetsing wordt gemonitord. Op dit moment vindt formatieve toetsing plaats in de werkcolleges 'Vereffening en verdeling', tijdens de stage en bij het werken aan de masterproef. De opleiding wil onderzoeken of een bredere mix van toetsvormen ingezet kan worden, zoals papers, groepswerken en openboekexamens.

De communicatie met de studenten, die zorgt voor de vereiste transparantie van het toetsbeleid, vindt plaats aan de hand van de opleidingsonderdeelfiches. Docenten vermelden daarin de vorm van het examen, de beoordelingscriteria, eventuele beoordelingsformulieren en de puntenverdeling. De docenten geven in de colleges nadere uitleg en stellen ook modelvragen en/of voorbeeldexamens ter beschikking. De beoordelingscriteria voor de masterproef worden vooraf via PointCarré aan de studenten meegedeeld. Voorafgaand aan de mondelinge verdediging krijgen de studenten ter voorbereiding de schriftelijke beoordelingsverslagen voor de drie delen van de masterproef, met vermelding van de sterke en zwakke punten. Sinds 2015-2016 krijgen ook de studenten met studiestage deze beoordelingsverslagen, zodat zij op basis daarvan kunnen beslissen of ze op het aanbod van facultatieve mondelinge verdediging willen ingaan. Na afloop van een examen krijgen de studenten feedback tijdens inzage- en feedbackmomenten. In het gesprek met de commissie bevestigden de studenten dat ze vooraf goed geïnformeerd zijn over de examens. Ze vinden dat de opleidingsonderdeelfiches op dat punt sterk verbeterd zijn dit academiejaar.

Ten behoeve van valide constructie van examens worden sinds het academiejaar 2016-2017 verplicht toetsmatrijzen gehanteerd. Om hiermee te leren werken hebben alle docenten didactische richtlijnen gekregen in een onderwijsprofessionaliseringssessie en vervolgens hun eigen toetsmatrijzen opgesteld. Deze zijn verzameld en nagekeken door de opleidingsraadvoorzitter, met de hulp van een stafmedewerker kwaliteitszorg van het departement Onderwijs- en Studentenbeleid. Voor de betrouwbaarheid en objectiviteit van de beoordelingen hebben de docenten hun antwoord- en beoordelingsmodellen en verbeterleutels verfijnd. Ook hierop werden zij voorbereid in een onderwijsprofessionaliseringssessie. De studenten waren tegenover de commissie vooral zeer positief over de werkwijze tijdens mondelinge examens, waarbij docenten aantekeningen maken van de antwoorden. Een examen kan ook worden opgenomen, als de student daar toestemming voor geeft. Elk onderdeel van de masterproef wordt door een promotor en een commissaris beoordeeld. Zij werken met een uniform beoordelingsformulier dat de beoogde leerresultaten weerspiegelt. Alle stageverslagen worden door de stagecommissie beoordeeld, eveneens aan de hand van een vast beoordelingsformulier.

Contextfactoren waar de opleiding rekening mee houdt, zijn de beschikbaarheid van evaluatoren, lokalen en computers. Er wordt ook rekening gehouden met werkende studenten.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding hoe bovenstaand toetsbeleid wordt geïmplementeerd, bewaakt en zo nodig bijgestuurd. Tijdens het bezoek bleek uit de gesprekken dat de opleidingsraad de hiervoor beschikbare instrumenten (opleidingsonderdeelfiches, opleidingsmatrix, onderwijs-evaluaties en onderwijs-professionaliseringsaanbod) systematisch inzet. De stimulerende rol van de opleidingsraadvoorzitter garandeert naar het oordeel van de commissie dat dit beleid de komende tijd consequent wordt uitgevoerd. De commissie heeft hier vertrouwen in omdat uit de gesprekken blijkt dat het beleid gesteund wordt door de docenten en herkend wordt door de studenten.

De examencommissie bestaat uit alle zes titularissen. Aan de vergaderingen nemen ook de assistenten deel, maar zonder stemrecht. Bij de deliberaties hanteert de examencommissie zowel een kwantitatieve als kwalitatieve benadering van de studenten. De achtergrondkennis van de assistenten over studenten, die ze opdoen bij de werkcolleges, is daarbij belangrijke input. Daarnaast wordt in de examencommissie veelvuldig gesproken over het toetsstelsel en kunnen de leden elkaar over en weer suggesties geven. De commissie stelt vast dat de examencommissie haar rol goed vervult.

Gerealiseerd eindniveau

Het gerealiseerde eindniveau van de master-na-masteropleiding wordt aangetoond in de masterproef. De samenstelling daarvan en de beoordelingswijze is hierboven uiteengezet.

De commissie heeft tien masterproeven bestudeerd: zes met studiestage en vier zonder studiestage. Dit was een representatieve selectie uit de verschillende beoordelingscategorieën (voldoende; ruim voldoende; goed) en academiejaren (2014-2015 en 2015-2016). Bij de masterproeven ontvingen de leden ook de beoordelingsformulieren die door de beoordelaars waren ingevuld. De commissie stelt vast dat ze zich kan vinden in de beoordelingen die door de opleiding gegeven zijn. In een aantal gevallen zou de commissie een iets hoger of een iets lager cijfer gegeven hebben, maar dit blijft alleszins binnen aanvaardbare marges. Het viel de commissie op dat sommige beoordelaars slechts een zeer beperkte motivering gaven voor hun oordeel op de verschillende criteria. De commissie verwacht dat het versterkte toezicht op het juiste gebruik van de beoordelingsformulieren zal zorgen voor verbetering in het academiejaar 2016-2017.

De afgestudeerden vinden vrijwel allemaal onmiddellijk werk. Uit het gesprek met vertegenwoordigers van het werkveld blijkt dat de afgestudeerden van de VUB zich onderscheiden door hun taalvaardigheid, met name in het Frans, en doordat ze mondiger en zelfstandiger zijn. De alumni zijn ervan overtuigd dat dat komt door de kleinere afstand tussen docenten en studenten, waardoor studenten gemakkelijker vragen durven te stellen, en door het grote aandeel mondelinge examens. Een graadmeter voor het niveau van het aangeboden onderwijs zou op termijn kunnen zijn: het aantal geslaagden in het vergelijkend notarisexamen in verhouding tot de geslaagde afgestudeerden van andere Vlaamse universiteiten die deze master-na-masteropleiding aanbieden. Dergelijke cijfers zijn echter niet beschikbaar en bovendien moet nog rekening worden gehouden met de omstandigheid dat deze graadmeter nog niet relevant is voor de beoordeling van de thans geboden opleiding aan de VUB. Zij die het diploma van master in het notariaat hebben behaald moeten immers vooraf nog een stageperiode van drie jaar doorlopen alvorens zij kunnen deelnemen aan dit vergelijkend examen.

De opleiding voert een duidelijk alumni-beleid: via de Permanente vormingscyclus Estate Planning (PEP), het ter beschikking stellen van cursussen, de leerstoel Gommaar Van Oosterwijck en een Facebookgroep onderhoudt de opleiding hechte contacten met de afgestudeerden. Voor beide partijen is dit verrijkend.

Overwegingen

Uit de voorgelegde documenten en de gesprekken is de commissie gebleken dat de opleiding sinds ongeveer anderhalf jaar ernstige inspanningen heeft ondernomen om het formele toetsingssysteem aanzienlijk te versterken. Door deze maatregelen is het toetsingssysteem transparant, valide en betrouwbaar. Er is een goede variatie aan examenvormen, passend bij de leerdoelen. Aan de hand van de opleidingsonderdeelfiches wordt systematisch gecontroleerd of de toetsing aan de vastgestelde criteria voldoet en zo nodig wordt ze aangevuld en aangepast. De communicatie naar studenten toe zowel vóór, tijdens als na de examens is goed. De opleidingsraadvoorzitter zorgt voor een gedegen opvolging van het toetsbeleid. De examencommissie functioneert naar behoren.

De opleiding toont aan dat het beoogde eindniveau gerealiseerd wordt. Dat blijkt uit de bestudeerde masterproeven en uit het gesprek met de alumni en het werkveld. De punten waarop

de opleiding zich wil profileren, zoals mondigheid, praktijkgerichtheid en brede taalvaardigheid, blijken in de praktijk goed tot hun recht te komen. De alumni kijken met tevredenheid terug op hun studie en blijven in contact met de opleiding.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering en dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Conclusie

Masteropleiding Master of Laws in het notariaat: de commissie beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

EINDOORDEEL

De commissie stelt vast dat de beoogde leerresultaten van de opleiding Master of Laws in het notariaat beantwoorden aan nationale en internationale eisen. De commissie vindt het positief dat de opleiding een eigen profiel heeft gekozen en ziet dat terug in het studieprogramma. De opbouw van het programma is doordacht en degelijk, de inhoud is compleet en up-to-date. Het programma biedt studenten een goede voorbereiding op het beroep, mede door de sterke praktijkgerichtheid. De staf is jong, deskundig en dynamisch en werkt samen in een goede teamsfeer. De informatievoorziening, studietrajectbegeleiding en lesopnames zijn goede voorzieningen, de bibliotheek biedt voldoende mogelijkheden voor de masterproeven van studenten. In samenhang zorgen de inhoud en vormgeving van het programma, het ingezette personeel en de voorzieningen ervoor dat de studenten de beoogde leerresultaten kunnen realiseren. Het is de commissie gebleken dat de opleiding ernstige inspanningen heeft ondernomen om het formele toetsstelsel aanzienlijk te versterken. Door deze maatregelen is het toetsstelsel transparant, valide en betrouwbaar. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De opleiding toont aan dat het beoogde eindniveau gerealiseerd wordt. Op grond van bovenstaande concludeert de commissie dat de masteropleiding Master of Laws in het notariaat aan de drie standaarden voldoet en dat de kwaliteit van de opleiding daarom voldoende is.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *Masteropleiding Master of Laws in het notariaat* als 'voldoende'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: PERSONALIA VAN DE LEDEN VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Baron Marc Bossuyt, doctor in de rechten (Gent, 1968) en docteur ès sciences politiques (Genève, 1976), is emeritus buitengewoon hoogleraar volkenrecht en volkenrechtelijke instellingen van de Universiteit Antwerpen (sinds 2007), ere-Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen (sinds 1997) en emeritus voorzitter van het Grondwettelijk Hof (sinds 2014). Hij is lid van het VN-Comité ter uitbanning van rassendiscriminatie, gewezen voorzitter van de VN-Commissie voor de rechten van de mens en gewezen voorzitter van de VN-Sub-Commissie ter bevordering en bescherming van de mensenrechten. Hij was gasthoogleraar aan de Santa Clara University (Californië), de Université du Burundi, de Université Nationale du Rwanda en de National Taiwan University, alsook Fellow aan het Stellenbosse Instituut vir gevorderde navorsing (STIAS).

Prof. dr. Patrick Humblet is als gewoon hoogleraar verbonden aan de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent. Van opleiding is hij licentiaat (1986) en doctor in de Rechten (1993). Hij was achtereenvolgens assistent aan de Universitaire Instelling Antwerpen (1987-1993), docent aan de UIA (1993-1995) en de UGent (1993-1998), hoofddocent UGent (1998-2004), hoogleraar UGent (2004-2010) en gewoon hoogleraar UGent (2010-heden). Hij was tevens als gastprofessor verbonden aan de Management School van de Universiteit Antwerpen (1995-2015), aan het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie en aan de Koninklijke Militaire School (2004-2014). Binnen de faculteit Rechtsgeleerdheid fungeerde hij als academisch secretaris (2000-2005), bibliotheekdirecteur (2006-2012) en onderwijsdirecteur (2002-2014). Hij leidde de vakgroep Sociaal recht van 2000 tot 2013. Professor Humblet was lid van de Raad van Gelijke Kansen Man/Vrouw (1999-2007) en de Adviescommissie Private Arbeidsbemiddeling van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (2002-2008).

Filip Van Volsem is licentiaat in de rechten (1986) en in de criminologie (1985). Hij was actief als fiscaal, parlementair en opsporingsambtenaar (1986-1995). Hij werkte als substituut-procureur des Konings (1995-2000) en rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde (2000-2005) en was ook raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen (2005-2010), hoofdzakelijk in strafzaken. Sinds 2010 is hij raadsheer in het Hof van Cassatie waar hij zetelt in de strafkamer. Hij publiceert geregeld over straf(proces)rechtelijke thema's, is redactielid van Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent - Strafrecht en Nullum Crimen en werkt geregeld mee aan door het Instituut voor de Gerechtelijke Opleiding georganiseerde opleidingen over strafrechtelijke thema's. Hij is tevens lid van de Sanctiecommissie van de Nationale Bank van België.

Johan Verstraete, doctor in de rechten (1966) en notaris sinds 1980, is emeritus-hoogleraar van de Katholieke Universiteit Leuven (sinds 2007) en erenotaris sinds 31 december 2009. Hij is lid van het Comité voor Studie- en Wetgeving van de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen (KFBN) sinds 1990 en was voorzitter van de Nederlandstalige Kamer van dat Comité. Hij is lid van het Wetenschappelijk Comité Ventôsestichting van de KFBN sinds 2010 en medeoprichter van de Stichting Openbaar Nut 'Tijdschrift voor Notarissen' (2012). Zijn publicaties omvatten (bijdragen aan) boeken, verzamelwerken en tijdschriften, voornamelijk op het vlak van het familiaal vermogensrecht. Hij heeft diverse adviezen uitgebracht aan parlementaire commissies en bijgedragen aan studiedagen en opleidingen voor notarissen, advocaten, financiële planners en dergelijke.

Ben Schaumont is momenteel student rechten. Als geboren en getogen Gentenaar studeert hij aan de Universiteit Gent. In het middelbaar liep hij school in het Sint-Lievenscollege te Gent. Na de middelbare studies deed hij eerst een opleiding bedrijfsmanagement aan de Artevelde Hogeschool. Als enthousiast student heeft hij interesse in het strafrecht, politie & private veiligheidsstudies en strafrechtelijk beleid, zowel op nationaal als internationaal vlak. Extra-curriculair heeft hij ook een brede interesse. Zo richtte hij enkele evenementen op, zoals het zomerfestival Woodrock en Hopeville. Als bestuurder bij het lokale jeugdhuis Chez Choseken zorgde hij voor een stevige structuur en een nieuwe lading geëngageerde vrijwilligers. Tijdens de tien jaren als lid en zes jaren leiding legde hij de basis voor zijn karakter en houding.

BIJLAGE 2: BEZOEKPROGRAMMA

1 maart 2017

8.45-9.00	Ontvangst
9.00-12.00	besloten overleg commissie (incl. bekijken materiaal ter inzage en bachelortoetsen)
12.00-12.45	<u>bestuur/management</u> Wilfried Rauws, decaan Daniel De Wolf, voorzitter opleidingsraad rechten Elisabeth Alofs, voorzitter opleidingsraad notariaat Aube Wirtgen, academisch secretaris Yvette Michotte, afgevaardigde van de vicerector Serge Gutwirth, vicedecaan
13.00-14.00	lunch (besloten)
14.00-14.30	<u>studenten bachelor</u> Adrien Ephrem Beaufays, Ba1 – opleidingsraad Leslie Kassongo Tambu, Ba1 – opleidingsraad Ismail Berrada, Ba1 – opleidingsraad Iris Demuynck, Ba2 – werkstudent Violein Van den Daele, Ba3 Odile Watté, Ba3 Yana Muyldermans, schakelprogramma
14.45-15.15	<u>studenten master</u> Thomas Cleymans, Ma2 Marnix De Greve, Ma2 Sarah Puttevijs, Ma2 Loth Van der Auwermeulen, Ma1 – werkstudent Frauke De Wael, Ma1 Eline Labey, Ma1 Chloë Van Kerckhove, Ma1
15.30-16.15	<u>docenten bachelor</u> Aube Wirtgen, ZAP Frederic Eggermont, ZAP Filiep Deruyck, ZAP Maaïke Lemaire, studietrajectbegeleidster Marnix Van Damme, ZAP Evelien Timbermont, AAP Bjorn Vervoort, AAP Frederik Dhondt, ZAP
16.30-17.15	<u>docenten master</u> Kaat Leus, ZAP Tony Joris, ZAP Daniel De Wolf, voorzitter opleidingsraad Miguel De Jonckheere, ZAP Frederic Eggermont, masterproefcoördinator Erna Guldix, ZAP Koen Byttebier, ZAP Guido Van Limberghen, ZAP
17.30-18.00	<u>alumni en werkveld rechten</u> Margo Osier, alumna Allan Magerotte, alumnus Philip Vermoote, alumnus Bruno Luyten, werkveld (magistratuur) Elke Janssens, werkveld (advocaat) Rozanne Van der Hulst, alumna Saskia Kerckhofs, werkveld (advocaat) Luc Ameele, werkveld (gerechtsdeurwaarder)
18.00-18.30	<u>alumni en werkveld notariaat</u> Pieter Pické, alumnus Frederic Helsen, alumnus Valerie Baeten, alumna

	Jonas Boschmans, alumnus Hilde Jacobs, werkveld Cédric Honorez, werkveld Hélène Goret, werkveld
18.30	einde programma

2 maart 2017

8.45-9.00	ontvangst
9.00-9.30	<u>examencommissie rechten</u> Filiep Deruyck, ZAP Daniel De Wolf, voorzitter opleidingsraad Stefaan Smis, ZAP Jean-Marc Piret, ZAP Kim Van der Borgh, ZAP Regine Feltkamp, ZAP
9.45-10.30	<u>studentleden opleidingsraad rechten en opleidingsraad notariaat</u> Ellen De Greef, Ma1 – rechten Thibault Guillaume Claeys, Ba3 – rechten Janne Goossens, Ma2 – rechten Elisabeth Baeyens, Ma2 – werkstudent rechten Alexander Hugo Meesen, Ba1 – rechten Chabeli Jacquemyn, notariaat Nur Sultan Alkis, notariaat
10.45-11.15	<u>studenten notariaat</u> Frederik Vandenbrielle Alexander Rillaerts Matthias Loontjens Julie Van Den Meutter Anouk Keuleers Sarah Deneyer Chabeli Jacquemyn Nur Sultan Alkis
11.30-12.30	<u>docenten en examencommissie notariaat</u> Elisabeth Alofs, voorzitter opleidingsraad Ruud Jansen, ZAP Mathieu Muylle, ZAP Hans De Decker, gastprofessor Michel Maus, ZAP Alain François, ZAP Pieter-Jan De Decker, AAP Veerle Vanderhulst, AAP Anne-Sophie Vandenbosch, AAP
12.45-13.15	rondleiding bibliotheek
13.15-14.00	lunch (besloten)
14.00-14.15	<u>extra gesprek</u> Erna Guldix, ombuds
14.15-14.30	<u>extra gesprek</u> Daniel De Wolf, voorzitter opleidingsraad rechten Elisabeth Alofs, voorzitter opleidingsraad notariaat Maaïke Lemaire, studietrajectbegeleidster
14.30-16.30	intern overleg
16.30	terugkoppeling resultaten
17.00	einde programma

BIJLAGE 3: BESTUDEERDE MATERIALEN

Materiaal ter beschikking gesteld van visitatiecommissie Master of Laws in het notariaat

Map 1

Actieplannen en verslagen Opleidingsraad Notariaat

Actieplannen Master of Laws in het notariaat

- I. Actieplan Notariaat Academiejaar 2015-2016
- II. Actieplan Notariaat Academiejaar 2016-2017 (Ontwerpversie)

Verslagen Opleidingsraad Notariaat

Opleidingsraadvoorzitter Prof. dr. Elisabeth Alofs

- I. Academiejaar 2015-2016
  - Opleidingsraad Notariaat van 18 december 2015
  - Opleidingsraad Notariaat van 22 februari 2016
  - Opleidingsraad Notariaat van 26 september 2016
- II. Academiejaar 2016-2017
  - Opleidingsraad Notariaat van 28 november 2016
  - Opleidingsraad Notariaat van 19 december 2016

Opleidingsraadvoorzitter Prof. Andre Michielsens

- I. Academiejaar 2013-2014
  - Opleidingsraad Notariaat van 16 december 2013
  - Opleidingsraad Notariaat van 11 maart 2014
  - Opleidingsraad Notariaat van 08-15 september 2014 (Schriftelijke Procedure)
- II. Academiejaar 2014-2015
  - Opleidingsraad Notariaat van 18 december 2014
  - Opleidingsraad Notariaat van 21 april 2015

Map 2

Evaluatiebeleid Master of Laws in het notariaat

- I. Opleidingsonderdeelfiches
  - Notarieel vermogensrecht
  - Vereffening en verdeling
  - Notarieel vennootschapsrecht
  - Inrichting van het notariaat
  - Notarieel familierecht
  - Registratie- en successierechten
  - Notarieel executierecht
  - Notarieel internationaal privaatrecht
  - Notariële deontologie
  - Masterproef met inbegrip van de studiestage
  - Masterproef zonder studiestage
- II. Toetsmatrijzen
  - Notarieel vermogensrecht
  - Vereffening en verdeling
  - Notarieel vennootschapsrecht
  - Inrichting van het notariaat
  - Notarieel familierecht
  - Registratie- en successierechten
  - Notarieel executierecht
  - Notarieel internationaal privaatrecht
  - Notariële deontologie
  - Masterproef met inbegrip van de studiestage
  - Masterproef zonder studiestage
- III. Antwoord- en beoordelingsmodellen & modeexamens
  - Notarieel vermogensrecht
  - Vereffening en verdeling
  - Notarieel vennootschapsrecht
  - Inrichting van het notariaat

- Notarieel familierecht
- Registratie- en successierechten
- Notarieel executierecht
- Notarieel internationaal privaatrecht
- Notariële deontologie
- Masterproef: Uniform beoordelingsformulier masterproef en stageverslag

IV. Verslagen Examencommissie Notariaat

Academiejaar 2015-2016

- Examencommissie en studievoortgangscommissie Notariaat van 04 februari 2016
- Examencommissie en studievoortgangscommissie Notariaat van 30 juni 2016
- Examencommissie en studievoortgangscommissie Notariaat van 08 september 2016

Academiejaar 2016-2017

- Examencommissie en studievoortgangscommissie Notariaat van 09 februari 2017

V. Studievoortgangsregels 2016-2017

Map 3

Coördinatie Master of Laws in het notariaat

- I. Masterproef
- II. Studiestage
- III. Modeltrajecten
- IV. Powerpointpresentatie onthaalavond
- V. Faq
- VI. Draaiboek Master of Laws in het notariaat 2016-2017
- VII. Modelmails Master of Laws in het notariaat
- VIII. Opleidingsbrochure Master of Laws in het notariaat
- IX. Leerstoel Gommaar Van Oosterwyck (Gvo)
- X. Permanente Vormingscyclus Estate Planning (PEP)

Map 4

Onderwijsprofessionalisering Master of Laws in het notariaat

- I. Overzicht van de door de professoren en medewerkers bijgewoonde onderwijsprofessionaliseringssessies
- II. Onderwijsprofessionaliseringssessie 1 – 22 februari 2016: "Didactische aandachtspunten bij het opstellen van opleidingsonderdeelfiches"
- III. Onderwijsprofessionaliseringssessie Sessie 2 - 26 september 2016: "Basisprincipes van een kwaliteitsvolle evaluatie"
- IV. Onderwijsprofessionaliseringssessie 3 - 28 november 2016: "Valide evalueren: didactische aandachtspunten bij het opstellen van toetsmatrijzen"
- V. Onderwijsprofessionaliseringssessie 4 - 19 december 2016: "Betrouwbaar evalueren: didactische aandachtspunten bij het opstellen van verbeterleutels en antwoord- en beoordelingsmodellen"

Map 5-13

Cursusmateriaal Master of Laws in het notariaat incl. toetsmatrijzen, voorbeeldexamens en modelantwoorden:

Inrichting van het notariaat - Prof. H. De Decker (Titularis) en A. Clybouw

Notarieel familierecht - Prof. E. Alofs

Notarieel internationaal privaatrecht - Prof. M. Muylle

Notarieel executierecht - Prof. R. Jansen

Notarieel vennootschapsrecht - Prof. A. François

Notarieel vermogensrecht - Prof. R. Jansen

Notariële deontologie - Prof. H. De Decker

Registratierechten en successierechten - Prof. M. Maus

Vereffening en verdeling - Prof. E. Alofs

Bestudeerde masterproeven (studentnummers)

0095129	0525377
0108337	0529233
0509464	0094930
0106090	0516036
0104151	0529271

